

Ergenlik Dönemindeki Bireylerin Algıladıkları Aile Yapılarının Hâlihazırdaki Duygusal Zekâ ve Psikolojik Sağlamlık Düzeylerine Olan Etkisinin İncelenmesi*

Investigation of the Effect of Perceived Family Structures of Adolescents on Their Current Emotional Intelligence and Psychological Resilience Levels

Büşra TÜKENMEZ KOYUN**, Zeynep GÜMÜŞ DEMİR***

DOI: 10.XXXXX/JHWP.2022.13.2

Öz

Güçlü ilişkiler kurmaya, doğru kararlar vermeye ve zor durumlarla başa çıkabilmeye yardımcı olan duygusal zekâ, ergenlik dönemi için önemli belirleyiciler arasında yer almaktadır. Bu araştırma ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları aile yapılarının hâlihazırdaki duygusal zekâ ve psikolojik sağlamlık düzeylerine olan etkisinin incelenmesini amaçlamaktadır. Çalışmanın örneklemini 240 kadın ve 81 erkekten oluşan 321 ergen birey oluşturmaktadır. Katılımcılara Sosyodemografik Bilgi Formu, Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği (DZÖÖ), Aile Yapısını Değerlendirme Aracı (AYDA) ve Psikolojik Sağlamlık Tutum Beceri Ölçeği (PSTBO) uygulanmıştır. Veri toplama işlemi uygun örneklem yoluyla çevrim içi (Google Forms) olarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada elde edilen verilerin analizi SPSS 25.00 ile yapılmıştır. Verilerin analizinde normallik eğrisine bakılarak betimsel istatistik sonuçlarına ulaşılmıştır. Daha sonra Çok Değişkenli ve Basit Regresyon Analizi ve Pearson Kolerasyon Analizi uygulanmıştır. Araştırma verilerinden elde edilen bulgulara göre ergenlik dönemindeki bireylerin aile yapılarının alt boyutları ile duygusal zekâ ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ayrıca duygusal zekâ ile aile yapılarından yönetim alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu çalışmanın klinik çalışmalar dâhil olmak üzere ilgili literatüre katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler:

Aile Yapısı, Duygusal Zekâ, Psikolojik Sağlamlık, Ergenlik Dönemi

Abstract

Emotional intelligence, which helps to establish strong relationships, make the right decisions and cope with difficult situations, is among the important determinants for adolescence. This research aims to examine the effect of family structures perceived by adolescents on their current emotional intelligence and resilience levels. The sample of the study consists of 321 adolescent individuals consisting of 240 women and 81 men. Sociodemographic Information Form, Emotional Intelligence Trait Scale (CIAS), Family Structure Evaluation Tool (AYDA), and Psychological Resilience Attitude Skill Scale (PSTIS) were administered to the participants. Data collection was carried out online (Google Forms) through convenient sampling. The analysis of the data obtained in this study was done with SPSS 25.00. In the analysis of the data, descriptive statistics results were obtained by looking at the normality curve. Then, Multivariate and Simple Regression Analysis and Pearson Correlation Analysis were applied. According to the findings obtained from the data of the study, it was determined that there is a significant relationship between the sub-dimensions of family structures of individuals in adolescence and their emotional intelligence and psychological resilience levels. In addition, a significant relationship was found between emotional intelligence and the sub-dimension of management from family structures. It is thought that this study may contribute to the relevant literature, including clinical studies.

Keywords:

Family Structure, Emotional Intelligence, Psychological Resilience, Adolescence

* Bu makale Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı'nda yapılan tez çalışmasından türetilmiştir.

** Aile Danışmanı ve Okul Öncesi Öğretmeni, ORCID ID: 0000-0001-6156-4860.

*** Üsküdar Üniversitesi, İTBF, Dr. Öğr. Üyesi, zeynep.gumus@uskudar.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-4474-4813.

GİRİŞ

Toplumun temel yapıtaşı olan aile, birlikte yaşayan, doğum, evlilik veya evlat edinme yoluyla akraba olan iki veya daha fazla kişiden oluşan bir gruptur ve ilgili kişiler bir ailenin üyeleri olarak kabul edilmektedir (Doğan, 1996). Yani aile için idealize edilen sosyo-kültürel bir yapı olduğu söylenebilir (Yapıcı, 2010). Aile, çocuğun gelişiminin en doğal şekilde gözlemlendiği ve ayrıca çocukluk yıllarının büyük bir kısmını geçirdiği doğa, aile yaşantısı olarak adlandırılır (Vural, 2009). Çocuk, aile sistemi içindeki en genç ögedir. Olumlu ve olumsuz tüm şartlar içerisinde çocuk önce ailesinin sonra toplumun içinden çıkar ve topluma mal olur (Aktaş, 2016). Dolayısıyla yaşantının içerisinde çocuk, sistemin bir parçasıdır ve onun sağlıklı büyüüp gelişebilmesinde annenin, babanın, doğum sırasının ve kardeş sayısının, onun olumlu tutum ve davranışlarında etkisi büyüktür (Özyürek ve Şahin, 2005).

Ailenin sağlıklı iletişim örüntüsü, çocuğun önce kendine sonra da yaşadığı dünyaya yararlı bir birey olmasını sağlayacaktır (Tezel Şahin ve Cevher, 2007). Özellikle erken çocukluk dönemi, insan gelişiminin hızlı olduğu ve kişilik özelliklerinin olduğu dönemdir (Yavuzer, 2019). Erken çocukluk döneminde anne-baba-çocuk ilişkisinin çocuğun ergenlik ve daha sonraki yaşamındaki psikolojik uyumuna ve kişilik gelişimine etkisinin olduğu yönünde genel bir kabul söz konusudur. Bu alandaki çalışmaların öncülerinden olan Bowlby'de çocuğa bakım veren kişi ile çocuk arasında kurulan bağın onun normal gelişim gösterip sosyal bir birey olarak hayatına devam etmesinde önemli olduğunu söylemektedir (Kapçı ve Küçük, 2006). Aile sistem kuramı, aile yapılarını inceleyen pek çok kuramdan biridir. Birçok kuramın temeli bu ekole dayanır. Aile durağan seyri olan bir kurumdan ziyade devamlı olarak değişmekte ve gelişmekte olan bir yapıdır (Eryılmaz, 2010).

Psikolojik sağlamlık, bireyin gelişimini ve uyum sürecini derinden etkilemeye uygun olan önemli risk faktörleri barındırmasına rağmen bireyi olumlu sonuçlara da yönlendirebilmektedir (Akar, 2018). Ergenlik döneminde aile sistemi içinde bulunan bireyde meydana gelen değişimler de uyum sorunları ortaya çıkarabilirken ergen bireye fırsatlar da sunabilir (Santrock, 2012). Neticede ergenlik dönemi uzun soluklu ve dengeli bir davranış dönemi olan orta çocukluktan sonra gelmesi dolayısıyla oldukça zor bir evredir, dengesizlik ve dönem sonlarına doğru yeniden denge kurulması söz konusudur ve Stanley Hall, çocuğun bu evrede yepyeni bir kişiliğe büründüğünü söyler (Yavuzer, 2019).

Aile sistemi içinde ergenlik dönemindeki birey yalnızca ona bakım vermekle yükümlü olan ebeveyni ile birlikte yaşamamaktadır. Çekirdek aile bütününde değerlendirildiğinde kardeşleri ile aynı evi paylaşmak durumunda olan ergen bireyler de mevcuttur. Ergenlik dönemindeki bireyde benzersiz olma motivasyonu onun kardeş ilişkilerine de yansır, onların ilişkilerini olumlu ve olumsuz yönde etkileyebilir (Howe, Persram ve Bergeron, 2019). Aile sistemi alt sistemlere ayrıldığında bunun bir basamağını kardeşler alt sistemi oluşturmaktadır (Nazlı, 2018). Toplumsal geçişlerin yaşandığı dönemlerde ergenler arasında stres düzeyi artmaktadır (Tom ve Ansia, 2017). Ergenler aile içerisinde sorun yaşadıklarında bağlanma ihtiyaçlarını karşılamak için diğerlerine (arkadaşlar, sosyal çevre vb.) yönelirler.

Erken çocukluk döneminde ebeveyn ile güvenli bağlanma sağlanmışsa, ergenlik dönemi boyunca da bunun yararları görülecektir (İslamoğlu, 2018). Yapılan bir araştırmaya göre ergenler ebeveynleri ile çatışma halinde olsalar da yine de büyük bir kısmı ebeveynine güvenmeye devam etmektedir (Epli Koç ve Kaygusuz, 2016). Bireyde özerklik gelişiminde

en önemli gelişim dönemi ergenlik dönemidir ve en önemli faktör ise yine aile olarak karşımıza çıkmaktadır. McElhaney ve Allen'in (2001) çalışmalarına göre ebeveyni tarafından özerkliği desteklenen bireylerde arkadaş ve akran ilişkileri daha iyi pozisyonda olmaktadır ve aynı zamanda bu bireyler sosyal anlamda beceri düzeyleri olumlu ya da olumluya dönük bireyler olarak görülmektedir (Özdemir ve Çok, 2011).

Yapılan araştırmalar bireyin yaşamlarını yönlendirmelerinde, mutlu ve başarılı olmalarında salt bilişsel zekâdan çok duygusal zekânın önemli olduğunu söylemektedir (Erdoğan, 2008). Bunun temel gerekçelerinden biri de düşünce yeteneğinin zekâ ile sınırlı olmasına karşın duygusal zekâda istek ve motivasyon olmasıdır (Semiz, 2018). Çocuklara okulda ve aile içinde duygusal zekânın kazandırılması onların hayatlarında karşılaşılabilecekleri engelleri aşmalarında, yaşayabilecekleri hayal kırıklıklarını çözmelerinde yardımcı olmaktadır. Ergenlik döneminde psikolojik ve fizyolojik açıdan hızlı değişim yaşanmaktadır. Yaşanan bu hızlı değişimde anne-baba, arkadaş, öğretmen tutumları, sosyal ilişkiler ile bireysel özellikler ayırt edici olmaktadır (Sezen ve Murat, 2018). Özellikle bu dönemde aile ortamı, anne baba tutumları, ebeveynlerin eğitim düzeyleri, çocuklarına yaklaşma stilleri oldukça önemlidir. Bu tip davranışlar çocuklarının gelişimlerini pekiştirebilir ya da gelişimlerinin körelmesine sebep olabilir (Arslan, 2015). Küçükahmet'e (2001) göre ise anne babaların yanlış ebeveyn tutumlarının öğrencilerin gelişimlerine olumsuz yansımalarının olmasıyla birlikte onların korku ve gerginlik düzeylerinin yüksek olmasına neden olmaktadır.

Çelen (2011), ergenlik döneminde ortaya çıkan fiziksel değişimlerin genç bireyde "benlik sürekliliğinde bozulma" meydana getirebileceğini açıklamıştır. Ona göre en çok değişim orta ergenlik döneminde olmakta ve bireyin benlik saygısı üzerinde değişiklikler meydana getirebilmektedir (Akar, 2018). Öte yandan ergenlik dönemindeki birey, kendi gelişim sürecini ve iyi oluş halini olumsuz yönde etkileyebilecek aile içi şiddet, çatışma, boşanma, ihmal ve istismar gibi sorunlarla karşı karşıya kalır ve maruz kaldığı tüm bu zorluklara rağmen gelişim yönü sağlıklı bir şekilde olursa bu, o bireyin psikolojik yönden sağlam olduğu anlamına gelmektedir (Arslan, 2015). Dönem içinde ruh sağlığı sorunları ile davranış problemlerine yatkınlığın yüksek olduğu görülmektedir.

Yapılan araştırmalar psikolojik sağlamlık ile okul bağlılığı, sosyal bağlılık, sosyal destek, arkadaş ve öğretmen sosyal desteği arasında olumlu yönde ilişki olduğunu bildirmektedir (Kararmak, 2006). Bunlarla birlikte üst düzey psikolojik sağlamlığa sahip olan bireyler, olumsuz yaşantılar karşısında daha düşük düzeyde depresyon, antisosyal davranışlar ve akademik alanda problemler sergilemektedirler. Örneğin yapılan araştırmalara göre çocukluğunda kemik tümörü tedavisi gören bireylerin yaşama psikolojik ve sosyal olarak iyi uyum sağladıkları görülmektedir (Teal ve ark., 2013). Tam tersi olarak da Çin'de meydana gelen Covid-19 salgını zirvedeyken genel nüfus arasında psikolojik sıkıntılar yüksek bulunmuştur. Dirençli olmakla arasında negatif ilişki bulunan bu sonuçlara bakıldığında psikolojik müdahalelerde psikolojik sağlamlık çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Barzilai ve ark., 2020). Psikolojik Sağlamlık Kuramı'nda bireyin karşısına çıkan riskli durumlarla birlikte kendinin olumsuz yönde etkilenmesine engel olan çevresel, sosyal ve bireysel faktörlere odaklanmaktadır. Bu faktörler risk faktörlerinin aksi yönünde işlev göstermektedir (Özden ve Eraslan Çapan, 2017).

Yukarıda yapılan tüm açıklamalar bu çalışmanın konusunun ergenlik dönemindeki birey-

lerin algıladıkları aile yapılarının onların hâlihazırdaki duygusal zekâ ve psikolojik sağlamlıklarına olan etkisini incelemek olarak belirlenmiştir. Araştırmanın problem cümlesini; “Ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları aile yapıları onların hâlihazırdaki duygusal zekâ ve psikolojik sağlamlık düzeyini etkiler mi?” oluşturmaktadır. İnsan gelişiminin en kritik dönemi sayılan ergenlik dönemindeki bireylerin farklı aile yapılarının onların hâlihazırdaki duygusal zekâ ve psikolojik sağlamlıklarına olan olumlu ve olumsuz etkilerinin dikkate alınması ve bu bireylerin aile yapılarının onların hâlihazırdaki duygusal zekâ ile psikolojik sağlamlık düzeyleri üzerindeki etkilerine dair literatürde herhangi bir araştırmaya rastlanmaması bu çalışmayı zaruri kılmıştır denebilir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Ergen bireylerin aile yapılarının onların duygusal zekâlarına ve psikolojik sağlamlıklarına etkisinin incelendiği bu çalışma nicel yöntemlerin kullanıldığı kolerasyonel bir çalışmadır.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini ergenlik dönemindeki bireyleri temsil etmekte olan Türkiye genelinden 17-20 yaş aralığında kız ve erkeklerden oluşan bir havuzdan rastgele bir şekilde seçilen 321 birey oluşturmaktadır. Örnekleme teknikleri üzerinden sayının minimum 384 olması (Çepni, 2012, s. 55) bilinmekle birlikte Google Formlar üzerinden yapılan form doldurma sonucunda yarım formlar ve form boyunca aynı seçeneği işaretleyenler çalışma dışı bırakılarak minimum sayının altına düşülmüştür.

Araştırmaya katılım gönüllü tutulmuştur ve ilk olarak katılımcılara bilgilendirilmiş gönüllü onam formu verilmiştir. Bunun yanında katılımcılardan reşit olmayanlar olabileceğinden forma reşit olmadıkları için ilk olarak ailelerine çocuklarının çalışmaya katılmalarını onaylamaları gerektiği bilgisi eklenmiştir. Bilgilendirilmiş gönüllü olur formunu onaylayanlar ile araştırmaya devam edilmiştir.

Verilerin Analizi

Veri analizinde SPSS 26 “İstatistik Paket Programı” kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenini ergenlik dönemindeki bireylerin aile yapıları, bağımlı değişkenlerini ise onların duygusal zekâ ve psikolojik sağlamlık düzeyleri oluşturmaktadır. Demografik bilgileri edinebilmek için “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmanın amacına uygun olduğu için algılanan aile yapılarını ortaya çıkarmak için “Aile Yapısını Değerlendirme Aracı (AYDA)”; hâlihazırdaki duygusal zekâ ve psikolojik sağlamlık düzeylerini ortaya çıkarmak için “Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği” ile “Psikolojik Sağlamlık Tutum Beceri Ölçeği (PSTBÖ)” kullanılmıştır. Form ve ölçekler Google Form üzerinden düzenlenmiş olup bölüm 1’de araştırma açıklaması ve onay kutusu, bölüm 2’de “Kişisel Bilgi Formu”, bölüm 3’te “Aile Yapısını Değerlendirme Aracı (AYDA)”, bölüm 4’te “Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği”, bölüm 5’te “Psikolojik Sağlamlık Tutum Beceri Ölçeği (PSTBÖ)” yer almıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde çok değişkenli ve basit regresyon analizi ile Pearson kolerasyon analizi yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Bu form, çalışmada yer alan katılımcılarla ilgili bilgi sağlamak için alan yazın bilgileri göz önünde bulundurularak düzenlenmiştir ve yaş, cinsiyet, eğitim durumu, kardeş sayısı, doğum sırasıyla ilgili sorulardan oluşmaktadır.

Aile Yapısını Değerlendirme Aracı (AYDA)

Ölçek, Gülerce (1996) tarafından geliştirilmiştir, okuma yazma bilen 12 yaşından büyük bireylerin kendi kendine doldurabileceği şekildedir ve toplam 36 maddeden oluşmaktadır. Cevaplar “tıpkı bizimki gibi”den “bizimkinin tam tersi”ne kadar giden on basamaklı bir ölçek şeklinde düzenlenmiştir. Ölçekte yedi alt boyut yer almaktadır. Bunlar; iletişim (1,2,3,4,5,6,7,8,9), birlik (10,11,12,13,14,15,16,17,18), yönetim (19,20,21,22,23,24,25,26), yetkinlik (27,28,29,30,31), duygusal bağlam (32,33,34,35,36), doyum (9,17,31,32,36’nın aritmetik ortalaması), direnç (6,10,11,33,35’in aritmetik ortalaması) boyutlarının sonuçlarını vermektedir. Ölçeğin, test tekrar test güvenirlik katsayısı Pearson Momentler Çarpımı kolerasyonuna göre .79 ve iki yarım test güvenirliğinde Pearson katsayısı .72 ve tüm ölçek güvenirliği .83 bulunmuştur. Kapsam geçerliğine göre ise .73 değeri saptanmıştır (Kirişoğlu, 2016).

Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği (DZÖÖ)

Ölçeğin orijinali Petrides ve Furnham (2001) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe uyarlaması ise Deniz, Özer ve Işık (2013) tarafından yapılmıştır. 20 maddeden oluşan ölçek, 7’li likert tipinde yazılmış; Kesinlikle Katılmıyorum (1) ve Kesinlikle Katılıyorum (7) şeklinde puanlanmıştır. Ölçek iyi oluş (6,13,16,18), öz kontrol (2,4,10,14), duygusallık (5,11,15,19) ve sosyallik olmak üzere (3,7,8,17). 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Toplam duygusal zekâ puanı da incelenebilmekte ve puanların yükselmesi duygusal zekânın arttığını göstermektedir. Ölçekte tersten puanlanan maddeler yer almaktadır. Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi yapılmış, yapının örneklem verisine uyumunu anlamak için Doğrulayıcı Faktör Analizi sonuçları incelenmiş, ölçeğin uygulandığı örneklem grubuna uyumunun iyi olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık güvenirlik katsayısı ölçeğin tümü için. 81’dir ve test tekrar test güvenirlik katsayısı .86 olarak bulunmuştur. Sonuçlar “Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği”nin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir (Kandemir, 2019).

Psikolojik Sağlamlık Tutum Beceri Ölçeği (PSTBÖ)

Ölçek, Hurtes (1999) tarafından geliştirilmiştir ve 6’lı likert tipinde 40 maddeyi içermektedir. Ölçeğin 40 madde ve yedi alt faktörden oluşan orijinal formu Türkçeye uyarlandığında, 34 madde ve dört alt ölçek olarak yeniden boyut kazanmış ve bu boyutlar ilişkiler ve değerler oryantasyonu, içgörü ve yakınlık, bağımsızlık ve girişimcilik, mizah şeklinde sıralanmıştır. Ölçekte tersten kodlanan madde bulunmamaktadır ve yüksek puan yüksek psikolojik sağlamlık anlamına gelmektedir. Güvenirlik çalışmasında iki aşamalı açıklayıcı faktör analizine göre Croanbach Alfa katsayısı .79 olarak bulunmuştur. Yapılan işlemler sonucunda ölçeğin Türkçe uyarlamalarının geçerlik ve güvenirlik katsayılarının yüksek olduğu tespit edilmiştir (Akar, 2018).

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, çalışmada toplanan verilerle ilgili istatistiksel analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Analiz işlemlerine başlamadan önce verilerin normal dağılıp dağılmadığı incelenmiştir. Araştırma bulguları dört ayrı başlık şeklinde incelenmiştir. İlk bölümde katılımcı gruba ait betimsel istatistik sonuçlarına yer verilirken ikinci bölümde basit doğrusal regresyon analizlerine, üçüncü bölümde çoklu doğrusal regresyon analizlerine yer verilmiştir. Son bölümde Pearson kolerasyon analizleri yapılmıştır.

Betimleyici İstatistik Sonuçları

Araştırmaya katılan bireylerin demografik bilgileri incelendiğinde katılımcı grubun %74,8 ($n=240$)'ini kadınlar oluştururken %25,2 ($n=81$)'sini erkekler oluşturmaktadır. Grubun yaş ortalaması 18,93 bulunmuştur. Katılımcı grubu oluşturan ergen bireylerin %88,8 ($n=285$)'i çekirdek aile sistemine sahipken %11,2 ($n=36$)'si kalabalık aile sistemine sahiptir. Tek çocuk olanlar grubun %6,5 ($n=21$)'ini oluştururken iki çocuk olanlar %35,8 ($n=115$)'ini, üç çocuk olanlar %32,7 ($n=105$)'sini, dört ve üstü çocuk olanlar %24,9 ($n=80$)'unu oluşturmaktadır. Ergenlik dönemindeki katılımcıların ebeveynlerinin büyük çoğunluğu yani %94,1 ($n=302$)'i birlikte yaşamaktadır ve bunu %4 ($n=13$) ile boşanmış ebeveynler, %1,9 ($n=6$) ile ayrı yaşayan ebeveynler takip etmektedir. Katılımcı grubun ebeveyn eğitim düzeyleri incelendiğinde anne eğitim düzeyindeki en büyük oranı %43,3 ($n=139$) ile ilköğretim mezunu anneler meydana getirmektedir. Diğer oranlara bakıldığında ise %18,1 ($n=58$)'ini lise mezunu, %17,8 ($n=57$)'ini ortaokul mezunu, %11,5 ($n=37$)'ini üniversite mezunu, %8,1 ($n=26$)'ini okuryazar olmayan ve %1,2 ($n=4$)'sini lisansüstü mezunu anneler meydana getirmektedir. Baba eğitim düzeyindeki en büyük oranı %32,1 ($n=103$) ile ilköğretim mezunu babalar meydana getirmektedir.

Diğer oranlara bakıldığında ise %31,2 ($n=100$) ile lise mezunu, %19 ($n=61$) ile üniversite mezunu, %13,7 ($n=44$) ile ortaokul mezunu, %2,8 ($n=9$) ile lisansüstü mezunu, %0,9 ($n=3$) ile okuryazar olmayan ve %0,3 ($n=1$)'ünü doktora mezunu babalar meydana getirmektedir. Katılımcılara hanelerine giren toplam gelir sorulduğunda %32,1 ($n=103$)'i gelirlerinin 1500 ₺ ile 3000 ₺ arasında olduğunu söylemiştir. Bu yüzdeyi %30,8 ($n=99$) oran ile 5000 ₺ ve üstü gelire sahip haneler ve %30,5 ($n=98$) oranla 3000 ₺ ile 5000 ₺ arasında gelire sahip haneler takip etmektedir. %6,5 ($n=21$)'lik kısmın ise geliri 1500 ₺ ve altında seyretmektedir. Katılımcı grup ergenlik dönemindeki bireylerden oluşmakta idi. Bu bireylerin annelerinin onları doğurdukları zamanki yaşları, gruplara ayrıldığında en yüksek oran %51,1 ($n=164$) ile anneleri 16-25 yaş döneminde doğum yapan bireylerden oluşmaktadır. Diğerlerinin oranları sırası ile %40,8 ($n=131$) anneleri 26-35 yaş arasında doğum yapanlar, %6,5 ($n=21$) anneleri 36-45 yaş arasında doğum yapanlar, %1,6 ($n=5$) anneleri 46 ve üstü yaşlarda doğum yapanlar şeklindedir.

Basit Doğrusal Regresyon Analiz Sonuçları

Basit doğrusal regresyon analizinde aile yapısı bağımsız değişkenin toplam puanının sırası ile duygusal zekâ bağımlı değişken toplam puanı ve psikolojik sağlamlık bağımlı değişken toplam puanını yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Analizlerin tablolaştırılmış hali aşağıda verilmiştir (Tablo 1, Tablo 2).

Duygusal Zekânın Yordanmasına İlişkin Standart Basit Regresyon Analizi Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo-1. Duygusal Zekânın Yordanmasına İlişkin Standart Basit Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	Standart Değerler	
			β	t
(Sabit)	55.15	4.684	*	11.774
Aile Yapısı	0.303	0.037	0.418	8.213
R = 0.418	R² = 0.175			
F_(1, 319) = 67.447	p < .001			

Tabloda aile yapısı bağımsız değişkenini kullanarak duygusal zekâ değişkenini yordamak amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda anlamlı bir regresyon modeli, $F(1, 319) = 67.447$, $p < .001$ ve “Duygusal Zekâ” bağımlı değişkenindeki varyansın %18’ini ($R^2 = .18$) “Aile Yapısı” bağımsız değişken tarafından açıklandığı bulunmuştur. Buna göre “Aile Yapısı” bağımsız değişken “Duygusal Zekâ” bağımlı değişkeni olumlu ve anlamlı olarak yordamaktadır ($\beta = .42$, $t(319) = 8.21$, $p < .001$).

Doğrusallık istatistik analizlerine bakıldığında tolerans değerinin 10’dan, VIF değeri 2,5’ten küçük (Pan ve Jackson, 2008) ve Durbin Watson değerinin 1,5 ile 2,5 arasında olması gerekmektedir. “Duygusal Zeka” bağımlı değişkeni ve “Aile Yapısı” bağımsız değişkenine dair istatistiksel analiz incelendiğinde çoklu bağlantılı doğrusallık probleminin olmadığı, regresyon varsayımlarını karşıladığı söylenebilmektedir ($Tolerans = 1,000$, $VIF = 1,000$). Durbin Watson testi sonucuna (1, 884) göre de modelde otokorelasyon yoktur.

Psikolojik Sağlamlığın Yordanmasına İlişkin Standart Basit Regresyon Analizi Tablo-2’de verilmiştir.

Tablo-2. Psikolojik Sağlamlığın Yordanmasına İlişkin Standart Basit Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	Standart Değerler	
			β	t
(Sabit)	96.966	4.197	*	23.103
Aile Yapısı	0.158	0.033	0.258	4.770
R = 0.418	R² = 0.067			
F_(1, 319) = 67.447	p < .001			

Tablo-2’de yer alan analiz sonucunda anlamlı bir regresyon modeli, $F(1, 319) = 22.751$, $p < .001$ ve “Psikolojik Sağlamlık” bağımlı değişkenindeki varyansın %07’sini ($R^2 = .07$) “Aile Yapısı” bağımsız değişken tarafından açıklandığı bulunmuştur. Buna göre “Aile Yapısı” ba-

ğımsız değişken “Psikolojik Zekâ” bağımlı değişkeni olumlu ve anlamlı olarak yordamaktadır ($\beta = .26$, $t(319) = 4.77$, $p < .001$).

Doğrusallık istatistik analizlerine bakıldığında tolerans değerinin 10’dan, VIF değeri 2,5’ten küçük (Pan ve Jackson, 2008) ve Durbin Watson değerinin 1,5 ile 2,5 arasında olması gerekmektedir. “Psikolojik Sağlamlık” bağımlı değişkeni ve “Aile Yapısı” bağımsız değişkenine dair istatistiksel analiz incelendiğinde çoklu bağlantılı doğrusallık probleminin olmadığı, regresyon varsayımlarını karşıladığı söylenebilmektedir ($Tolerans = 1,000$, $VIF = 1,000$). Durbin Watson testi sonucuna (1, 814) göre de modelde otokorelasyon yoktur.

Çoklu doğrusal regresyon analizinde aile yapısı bağımsız değişkeninin alt ölçekleri olan iletişim, birlik, yönetim, yetkinlik ve duygusal bağlamın sırası ile duygusal zekâ bağımlı değişken toplam puanı ve psikolojik sağlamlık bağımlı değişken toplam puanını yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Analizlerin tablo ve grafik hali aşağıda verilmiştir (Tablo-3, Tablo-4). Duygusal Zekânın Yordanmasına İlişkin Standart Çoklu Regresyon Analizi Tablo-3’te verilmiştir.

Tablo-3. Duygusal Zekânın Yordanmasına İlişkin Standart Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	%95 Güven Aralığı		Standart Değerler		Kısmi Kolerasyon	
			Alt Limit	Üst Limit	β	t	r	r ²
(Sabit)	58.81	7.164	44.712	72.905	*	8.208	*	*
A.Y. İletişim	0.195	0.182	-0.163	0.553	0.089	1.072	0.060	0.0036
A.Y. Birlik	0.090	0.287	-0.475	0.655	0.019	0.313	0.018	0.0003
A.Y. Yönetim	0.861	0.216	0.435	1.287	0.341	3.978	0.219	0.048
A.Y. Yetkinlik	-0.076	0.229	-0.526	0.373	-0.024	-0.333	-0.019	0.0003
A.Y. Duygusal Bağlam	0.175	0.281	-0.378	0.727	0,049	0.622	0.035	0.001

R = 0.441

R² = 0.194

F_(5, 315) = 15.186

p < .001

*A.Y.: Aile Yapısı

Tablo-3’te anlamlı regresyon modeli, $F(5, 315) = 15.18$, $p < .001$ ve bağımlı değişkendeki varyansın %18’ini ($R^2_{adjusted} = .18$) bağımsız değişkenler tarafından açıkladığı bulunmuştur. Buna göre, “Aile Yapısı İletişim” alt değişkeni “Duygusal Zekâyı” anlamlı bir şekilde yordamamaktadır ($\beta = .09$, $t(315) = 1.07$, $p > .05$, $pr^2 = .0036$). “Aile Yapısı Birlik” alt değişkeni “Duygusal Zekâyı” anlamlı bir şekilde yordamamaktadır ($\beta = .02$, $t(315) = 0.31$, $p > .05$, $pr^2 = .0003$). “Aile Yapısı Yönetim” alt değişkeni “Duygusal Zekâyı” olumlu ve anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($\beta = .34$, $t(315) = 3.98$, $p < .001$, $pr^2 = .048$). “Aile Yapısı Yetkinlik”

alt değişkeni “Duygusal Zekâyı” anlamlı bir şekilde yordamamaktadır ($\beta = -0.02$, $t(315) = -0.33$, $p > .05$, $pr^2 = .0003$). “Aile Yapısı Duygusal Bağlam” alt değişkeni “Duygusal Zekâyı” anlamlı bir şekilde yordamamaktadır ($\beta = .05$, $t(315) = 0.62$, $p > .05$, $pr^2 = .001$). Psikolojik Sağlamlığın Yordanmasına İlişkin Standart Çoklu Regresyon Analizi Tablo 4’te verilmiştir

Doğrusallık istatistik analizlerine bakıldığında tolerans değerinin 10’dan, VIF değeri 2,5’ten küçük (Pan ve Jackson, 2008) ve Durbin Watson değerinin 1,5 ile 2,5 arasında olması gerekmektedir. “Duygusal Zekâ” bağımlı değişkeni ve “Aile Yapısı İletişim” ($Tolerans = ,370$; $VIF = 2,401$), “Aile Yapısı Birlik” ($Tolerans = ,728$; $VIF = 1,373$), “Aile Yapısı Yönetim” ($Tolerans = ,349$; $VIF = 2,469$), “Aile Yapısı Yetkinlik” ($Tolerans = ,506$; $VIF = 1,975$), “Aile Yapısı Duygusal Bağlam” ($Tolerans = ,408$; $VIF = 2,453$) bağımsız değişkenlerine dair istatistiksel analiz incelendiğinde çoklu bağlantılı doğrusallık probleminin olmadığı, regresyon varsayımlarını karşıladığı söylenebilmektedir. Durbin Watson testi sonucuna (1, 877) göre de modelde otokorelasyon yoktur.

Tablo-4. Psikolojik Sağlamlığın Yordanmasına İlişkin Standart Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	%95 Güven Aralığı		Standart Değerler		Kısmi Kolerasyon	
			Alt Limit	Üst Limit	β	t	r	r ²
(Sabit)	95.16	6.424	82.516	107.80	*	14.812	*	*
A.Y. İletişim	0.206	0.163	-0,115	0.526	0.112	1.262	0.071	0.005
A.Y. Birlik	0.267	0.257	-0,239	0.774	0.065	1.037	0.058	0.003
A.Y. Yönetim	0.374	0.194	-0,008	0.756	0.176	1.928	0.108	0.116
A.Y. Yetkinlik	-0,381	0.205	-0,784	0.023	-0,140	-1,858	-0,104	0.010
A.Y. Duygusal Bağlam	0.258	0.252	-0,238	0.753	0.086	1.024	0.058	0.003

$R = 0.296$

$R^2 = 0.087$

$F_{(5, 315)} = 6.039$

$p < .001$

*A.Y.: Aile Yapısı

Tablo-4’te regresyon modeli, $F(5, 315) = 6.039$, $p < .001$ ve bağımlı değişkendeki varyansın %9’unu ($R^2 = .9$) bağımsız değişkenler tarafından açıkladığı bulunmuştur. Buna göre, “Aile Yapısı İletişim” alt değişkeni “Psikolojik Sağlamlığı” anlamlı bir şekilde yordamamaktadır ($\beta = .11$, $t(315) = 1.26$, $p > .05$, $pr^2 = .071$). “Aile Yapısı Birlik” alt değişkeni “Psikolojik Sağlamlığı” anlamlı bir şekilde yordamamaktadır ($\beta = .07$, $t(315) = 1.04$, $p > .05$, $pr^2 = .003$). “Aile Yapısı Yönetim” alt değişkeni “Psikolojik Sağlamlığı” anlamlı bir şekilde yordamamaktadır ($\beta = .18$, $t(315) = 1.93$, $p > .05$, $pr^2 = .116$). “Aile Yapısı Yetkinlik” alt değişkeni “Psikolojik Sağlamlığı” anlamlı bir şekilde yordamamaktadır ($\beta = -.14$, $t(315) = -1.86$, $p > .05$, $pr^2 = .010$).

“Aile Yapısı Duygusal Bağlam” alt değişkeni “Psikolojik Sağlamlığı” anlamlı bir şekilde yordamamaktadır ($\beta = .09$, $t(315) = 1.02$, $p > .05$, $pr^2 = .003$).

Doğrusallık istatistik analizlerine bakıldığında tolerans değerinin 10’dan, VIF değeri 2,5’ten küçük (Pan ve Jackson, 2008) ve Durbin Watson değerinin 1,5 ile 2,5 arasında olması gerekmektedir. “Psikolojik Sağlamlık” bağımlı değişkeni ve “Aile Yapısı İletişim” ($Tolerans = ,370$; $VIF = 2,401$), “Aile Yapısı Birlik” ($Tolerans = ,728$; $VIF = 1,373$), “Aile Yapısı Yönetim” ($Tolerans = ,349$; $VIF = 2,469$), “Aile Yapısı Yetkinlik” ($Tolerans = ,506$; $VIF = 1,975$), “Aile Yapısı Duygusal Bağlam” ($Tolerans = ,408$; $VIF = 2,453$) bağımsız değişkenlerine dair istatistiksel analiz incelendiğinde çoklu bağlantılı doğrusallık probleminin olmadığı, regresyon varsayımlarını karşıladığı söylenebilmektedir. Durbin Watson testi sonucuna (1, 836) göre de modelde otokorelasyon yoktur.

Pearson kolerasyon analizinde aile yapısı bağımsız değişkeninin alt ölçekleri olan iletişim, birlik, yönetim, yetkinlik ve duygusal bağlamın sırası ile duygusal zekâ bağımlı değişken toplam puanı ve psikolojik sağlamlık bağımlı değişken toplam puanları ile anlamlı bir ilişki içinde olup olmadığı incelenmiştir. Analizlerin tablolaştırılmış hali aşağıda verilmiştir (Tablo-5, Tablo-6).

Duygusal Zekâ Değişkeni İle Aile Yapısı Alt Değişkenlerinin Birbiri İle Etkisini Gösteren Pearson Kolerasyon Testi Sonuçları Tablo-5’te verilmiştir.

Tablo-5. Duygusal Zekâ Değişkeni ile Aile Yapısı Alt Değişkenlerinin Birbiri ile Etkisini Gösteren Pearson Kolerasyon Testi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6
1. Duygusal Zekâ	1	0,367**	0,226**	0,432**	0,296**	0,346**
2. A.Y. İletişim	0,367**	1	0,486**	0,728**	0,609**	0,707**
3. A.Y. Birlik	0,226**	0,486**	1	0,440**	0,367**	0,469**
4. A.Y. Yönetim	0,432**	0,728**	0,440**	1	0,673**	0,701**
5. A.Y. Yetkinlik	0,296**	0,609**	0,367**	0,673**	1	0,587**
6. A.Y. Duygusal Bağlam	0,346**	0,707**	0,469**	0,701**	0,587**	1

* $p < .05$. ** $p < .01$

Tablo-5’te gösterilen Pearson Kolerasyon Analizi sonucuna göre “Duygusal Zekâ” ile “Aile Yapısı İletişim” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .367$, $p < .001$. “Duygusal Zekâ” ile “Aile Yapısı Birlik” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .226$, $p < .001$. “Duygusal Zekâ” ile “Aile Yapısı Yönetim” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .432$, $p < .001$. “Duygusal Zekâ” ile “Aile Yapısı Yetkinlik” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .296$, $p < .001$. “Duygusal Zekâ” ile “Aile Yapısı Duygusal

Bağlam” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .346$, $p < .001$.

Tablo-6.Psikolojik Sağlamlık Değişkeni ile Aile Yapısı Alt Değişkenlerinin Birbiri ile Etkisini Gösteren Pearson Kolerasyon Testi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6
1. Duygusal Zekâ	1	0,247**	0,186**	0,252**	0,12*	0,237**
2. A.Y. İletişim	0,247**	1	0,486**	0,728**	0,609**	0,707**
3. A.Y. Birlik	0,186**	0,486**	1	0,44**	0,367**	0,469**
4. A.Y. Yönetim	0,252**	0,728**	0,44**	1	0,673**	0,701**
5. A.Y. Yetkinlik	0,12*	0,609**	0,367**	0,673**	1	0,587**
6. A.Y. Duygusal Bağlam	0,237**	0,707**	0,469**	0,701**	0,587**	1

* $p < .05$. ** $p < .01$

Tablo-6’da gösterilen Pearson Kolerasyon Analizi sonucuna göre “Psikolojik Sağlamlık” ile “Aile Yapısı İletişim” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .247$, $p < .001$. “Psikolojik Sağlamlık” ile “Aile Yapısı Birlik” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .186$, $p < .001$. “Psikolojik Sağlamlık” ile “Aile Yapısı Yönetim” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .252$, $p < .001$. “Psikolojik Sağlamlık” ile “Aile Yapısı Yetkinlik” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .120$, $p < .05$. “Psikolojik Sağlamlık” ile “Aile Yapısı Duygusal Bağlam” arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .237$, $p < .001$.

TARTIŞMA

Tüm araştırma kapsamında elde edilen bulgulardan yararlanıldığında farklı birtakım analiz sonuçları tartışmaya açık hale gelmiştir. Bu sonuçlar kategorize edilerek açıklanmıştır. Ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları aile yapılarından elde edilen toplam puan ile hâlihazırdaki duygusal zekâ toplam puanı arasında olumlu yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Literatür taraması yapıldığında farklı birtakım sonuçlara rastlanmıştır. Lise dönemindeki gençler üzerinde yapılan bir çalışmaya göre ergenlerin başarı motivasyonlarının artması ile duygusal zekâ düzeyinin artması ve uyum yöneliminin azalması arasında ilişki ortaya çıkmıştır (Abbasi-Asl, Naderi ve Akbari, 2017). Ergenler üzerinde yapılan bir başka çalışmada ekonomik riskler ve aile çatışmalarının ergenlik dönemindeki bireylerin duygusal zekâsı üzerinde ters orantılı etkiye sahip olduğu saptanmıştır (Cheung vd., 2018).

Bulgulardan yararlanıldığında ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları aile yapılarından elde edilen toplam puan ile hâlihazırdaki psikolojik sağlamlık toplam puanı arasında

olumlu yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Suriyeli çocuk ve ergenler üzerinde yapılan bir başka çalışmaya göre sosyal destek ile psikolojik sağlık arasında anlamlı ilişki olduğu bulgulanmışken bireylerin aile desteği almalarının onların psikolojik sağlık düzeylerini etkilediği yordandığıdır. Yapılan başka bir çalışmada psikolojik olarak sağlam bireylerin genel olarak sosyal ilişkilerinin daha güçlü olduğu ve problem çözme becerilerinde daha başarılı oldukları, yüksek iyimserlik düzeyleri ve hayata dair farkındalıklarının yüksek olduğu bulunmuştur (Penick ve Jepsen, 1992; Kararımak, 2006).

Araştırma bulgularından yararlanıldığında ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları aile yapılarının alt değişkenlerinden elde edilen toplam puan ile hâlihazırdaki duygusal zekâ toplam puanı arasındaki ilişki incelenmiştir. Aile yapılarından iletişim, birlik, yetkinlik ve duygusal bağlam alt değişkenleri ile hâlihazırdaki duygusal zekâ arasında anlamlı bir ilişki bulunamazken aile yapılarından yönetim alt değişkeni ile hâlihazırdaki duygusal zekâ arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Literatür taramasında rastlanan bir çalışmada öğrencilerin okudukları bölüm, anne baba medeni durumu, aile tutumları ile duygusal zekâ üzerinde anlamlı bir farklılık gözlemlenmemişken öğrencilerin cinsiyetleri ile duygusal zekâ arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (Bakan ve Güler, 2017). Ergen bireylerin ve onların anne babalarının empatik becerileri ile aile yapılarını değerlendirmek amacıyla yapılan çalışmada ergenlerin anne babalarının empatik becerileri ile aile yapıları arasında bağlantı bulunmamıştır. Bununla birlikte ergenlerin cinsiyetinin, doğum sırasının, anne babalarının eğitim durumlarının, anne baba kardeş sayısının, annenin yaşının ve babanın doğum sırasının aile yapısı puanları üzerinde anlamlı düzeyde bir ilişkisi olduğu bulunmuştur (Hasdemir, 2007).

Ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları aile yapılarının alt değişkenlerinden elde edilen toplam puan ile hâlihazırdaki psikolojik sağlık toplam puanı arasındaki ilişki incelenmiştir. Aile yapılarından iletişim, birlik, yönetim, yetkinlik ve duygusal bağlam alt değişkenleri ile hâlihazırdaki psikolojik sağlık arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Literatür taraması yapıldığında farklı birtakım sonuçlara rastlanmıştır. Hoffmann (2006) bir çalışmasında boşanma sonrasındaki ergen bireyler üzerine araştırma yapmıştır. Boşanma sonrasında anne, anne ve üvey baba, sadece anne ya da baba ile hayatını devam ettiren ergen bireylerin problem davranışları daha fazla yaşadıklarını dile getirmiştir (Arslan, 2012). 10 ve 12 yaşları arasında olup İngiltere’de yaşayan ikizler üzerinde yapılan boylamsal bir çalışmada ise evdeki olumlu atmosferin ve sıcak aile ilişkilerinin, onların zorbalıkla karşılaşmaları halinde gösterdikleri direnç üzerinde etkili olduğu saptanmıştır (Delikanli, 2020).

Ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları aile yapılarının alt değişkenleri ile onların hâlihazırdaki duygusal zekâları arasındaki ilişkiye bakıldığı görülmektedir. Değişkenler arasında doğrudan bir ilişki bulunmama ihtimali olmasından dolayı farklı birtakım faktörlerin etkisi ile aralarında bir ilişki olabileceği düşünülmüş ve Pearson Kolerasyon Testi ile inceleme yapılmıştır. Aile yapılarından iletişim, birlik, yönetim, yetkinlik, duygusal bağlam ile duygusal zekâ değişkeni arasında olumlu yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Yapılan bir çalışmada çocuklardaki içsel ve dışsal davranış problemleri ile çocuğun kendi duygusal zekâsı arasındaki ilişki incelenmiştir. Çocuklardaki duygusal zekânın varlığının onlardaki içsel ve dışsal davranış problemlerini olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Bununla birlikte anne ve babanın duygusal zekâ düzeyi ile çocuğunki anlamlı düzeyde ilişkili

bulunmuştur (Özerbaş, 2004). Kara Harp Okulu öğrencileri ile gerçekleştirilen bir çalışmada öğrencilerin duygusal zekâ düzeyleri ile bağlanma stillerinin birbirine karşı ilişkisi incelenmiştir. Sonuçta güvenli bağlanma değişkeninin duygusal zekânın alt değişkenlerinden olan duygulardan faydalanma ve duyguları düzenlemeyi yordadığı bununla birlikte duygusal zekâ ile güvensiz bağlanma arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur (Delikoyun, 2017).

Bu araştırma kapsamında elde edilen bulgulardan yararlanıldığında ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları aile yapılarının alt değişkenleri ile onların hâlihazırdaki psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkiye bakıldığı görülmektedir. Değişkenler arasında doğrudan bir ilişki bulunmama ihtimali olmasından dolayı farklı birtakım faktörlerin etkisi ile aralarında bir ilişki olabileceği düşünülmüş ve Pearson Kolerasyon Testi ile inceleme yapılmıştır. Aile yapılarından iletişim, birlik, yönetim, yetkinlik, duygusal bağlam psikolojik sağlamlık değişkeni arasında olumlu yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Karakuş (2020), yaşları 14-17 arasında değişen 569 lise öğrencisi ile yaptığı çalışmada aile içi şiddete maruz kalmanın ve bunun alt boyutlarının psikolojik sağlamlık ile negatif yönde ilişkisinin olduğunu söylemiştir. Bunun yanında aile içi şiddete maruz kalmanın zorbalık ve kendini susturma ile pozitif yönlü; genel öz yeterlik, akademik öz yeterlik ve duygusal öz yeterlik ile negatif yönlü ilişki içinde olduğu saptanmıştır (Karakuş, 2020). Oktan, Odacı ve Berber Çelik (2014) tarafından üniversite öğrencileri ile birlikte yürütülen çalışmada doğum sıraları ile psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçta doğum sırasının psikolojik sağlamlığı anlamlı bir şekilde yordaması ile birlikte kadınların psikolojik sağlamlık düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu da ortaya çıkmıştır (Oktan, Odacı ve Çelik, 2014).

Araştırmanın Kısıtlılıkları

Bu araştırmayı oluşturan dinamiklerin bir bütün olarak başka bir araştırmada bulunmaması bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Ancak araştırma üzerinde çalışmalar yürütülürken yeterli karşılaştırma yapılamaması, bu araştırma sonucunda elde edilen bulguları da karşılaştırma olasılığını azaltmıştır. Öte yandan araştırmaya katılan bireylerin anne ve babalarının büyük çoğunluğu (%94,1) beraber ve çekirdek aile düzeninde (%88,8) yaşamaktadır. Bu ise grubun heterojen dağılımı üzerinde bir engeldir. Yine grubun büyük bir yüzdesini kadın katılımcılar (%74,8) oluşturmaktadır. Bu da cinsiyet dağılımında dengesizlik meydana getirmektedir. Son olarak aile, içindeki bireyler ile bir bütündür ve içindeki dinamikler konusunda yargıda bulunabilmek için bir süreç gerekmektedir. Bu araştırmanın sadece ergen bireyler üzerinde yapılması ve kesitsel bir çalışma olması araştırmanın önemli sınırlılıklarındandır. Son olarak örneklem büyüklüğü, ölçeklerin öz bildirime dayanması, farklı sosyoekonomik grupları yeterince temsil edememesi araştırmanın diğer kısıtlılıkları arasında sayılabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında katılımcı grubun algıladıkları aile yapılarının alt değişkenlerinin onların hâlihazırdaki duygusal zekâ düzeyi ile psikolojik sağlamlık düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda bazı değişkenler arasında doğrudan anlamlı bir ilişki görülürken bazılarında anlamlı bir ilişki görülmedi. Elde edilen bulgulardan hareketle bireylerin aile yapılarını kendilerine göre algılamaları yani onların ailelerine bakış açıları

kendilerinin psikolojik sağamlık düzeyleri üzerinde etkili olmuştur. Ancak aile yapılarındaki dinamikler ayrı olarak değerdendirildiğinde ortaya anlamlı bir ilişki çıkmamaktadır. Bu sonuç bütünün parçaların toplamından daha fazla olduğunu düşündürebilir. Katılımcı grup için iletişim, birlik, yönetim, yetkinlik ve duygusal bağlam tek başlarına pek bir şey ifade etmemektedir. Öte yandan duygusal zekâ boyutu için de durum benzer seyretnmiştir. Bireylerin algıladıkları aile yapıları ile onların hâlihazırdaki psikolojik sağamlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmuştur. Ancak aile yapılarındaki dinamikler ayrı olarak değerdendirildiğinde yönetim boyutu dışında ortaya anlamlı bir ilişki çıkmamıştır. Fakat yönetim alt boyutu ile duygusal zekâ arasında anlamlı bir ilişki çıkması ailedeki otorite ve gücün bireylerdeki duygusal zekâ düzeyleri üzerindeki etkisini ortaya koyduğunu akıllara getirmektedir.

Sonuç olarak bireylerin aile yapılarına dair algılarını şekillendiren demografik durumların da olduğunu düşünülmesi gerekmektedir. Bununla birlikte bireysel farklılıklar, hayattan beklentiler, ergenlik bunalımlarının olma olasılığı, bireylerin duygusal zekâ düzeyleri üzerinde de psikolojik sağamlık düzeyleri üzerinde de belirleyici rol oynamaktadır. Araştırmada bağımsız değışken olan aile yapıları ve bağımlı değışken olan duygusal zekâ ile psikolojik sağamlık düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ailenin evrensel olduğu ve pek çok faktörden beslendiğı bunun için tek boyut özelinde duygusal zekânın da psikolojik sağamlığında değerdendirilmemesi gerektiğı düşünölmektedir. Öte yandan çıkan sonuca göre bahsedilen bu değışkenler sadece birbirlerini etkileyip birbirlerinden etkilenmemektedir. Bunlara ek olarak etkilenme sürecine dâhil olan pek çok dış etken bulunmaktadır. Çalışma bulguları toplam puanlar üzerinden değerdendirildiğinde araştırmanın hipotezlerinin desteklendiğı söylenebilir. Benzer çalışmalarda ergen bireylerin yanında onların ebeveynleri ile de çalışılıp bu çalışmalar boylamsal bir düzlemde yapılabilir. Ayrıca doğum sırası açısından ikiz kardeşlerle (tek yumurta ve çift yumurta ikizleri ayırımı dahil) ilgili de bir çalışma yapılmasının literature katkı sunacağı düşünölmektedir.

KAYNAKÇA

- Abbasi-Asl, R., Naderi, H., & Akbari, A. (2017). Mediating role of emotional intelligence between family communication patterns and achievement motivation among high school students. *International Journal of School Health*, 4(3), 1-7.
- Akar, A. (2018). Psikolojik sağamlık programının ergenlerin psikolojik sağamlık düzeyine etkisi. [Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi]. <http://acikerisim.maltepe.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12415/5670/10185427.pdf?sequence=1>
- Aktaş, E. (2016, 25-27 Mart 2016). Aile İçi İlişkiler Çerçevesinde Hakas Destan Kahramanları. Halk Kültüründe Aile Uluslararası Sempozyumu, Trakya Üniversitesi, Türkiye.
- Arslan, G. (2012). Ortaöğretimde öğrenim gören ergenlerde görölen problem davranışların aile sorunları ve aile yapısı açısından incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi]. <http://hdl.handle.net/11499/2838>.
- Arslan, G. (2015). Çocuk ve Genç Psikolojik Sağamlık Ölçeğı'nin (ÇGPSÖ) psikometrik özellikleri: Geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 16(1), 1-12.
- Bakan, İ., & Güler, B. (2017). Duygusal zekânın, yaşam doyumu ve akademik başarıya etkileri ve demografik özellikler bağlamında algı farklılıkları. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 19(33), 1-11.
- Barzilay, R., Moore, T.M., Greenberg, D.M. et al. Resilience, COVID-19-related stress, anxiety and de-

- pression during the pandemic in a large population enriched for healthcare providers. *Transl Psychiatry* **10**, 291 (2020). <https://doi.org/10.1038/s41398-020-00982-4>.
- Cheung, R. Y., Leung, M. C., Chung, K. K. H., & Cheung, H. Y. (2018). Family risks and adolescent adjustment in Chinese contexts: testing the mediating role of emotional intelligence. *Journal of Child and Family Studies*, 27(12), 3887-3896.
- Çelen, N. (2011). Ergenlik ve genç yetişkinlik. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Çepni, S. (2012). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Celepler Matbaacılık, Trabzon.
- Delikanlı, L. (2020). *Tik bozukluğu tanılı 11-16 yaş çocuk ve ergenlerde hastalık şiddetinin, komorbidite varlığının, empati ve psikolojik sağlık düzeyinin, ebeveyn davranış biçiminin akran zorbalığı ile ilişkisinin kontrol grubuyla karşılaştırılması karşılaştırılması* [Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=Xkg1VH1-WiiSJTQMOqQ9NMg&no=7wmE2pGxlgcUWjQlllocRww>.
- Delikoyun, D. (2017). *Üniversite öğrencilerinde duygusal zekâ ve benlik saygısı arasındaki ilişki* [Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi]. <https://openaccess.hku.edu.tr/xmlui/handle/20.500.11782/1639>.
- Deniz, M.E., Özer, E. ve Işık, E. (2013). *Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği-Kısa Formu (DZÖÖ-KF)-Kısa Formu: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. Eğitim ve Bilim, Cilt 38, Sayı 169, s: 407-419.
- Doğan, C. (1996). Eski Türk ailesinin yapısı ve fonksiyonları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(8), 73-81.
- Epli Koç, H., & Kaygusuz, C. (2016). The effect of adolescent-parent relationship enhancement program on adolescent perceived parental acceptance / rejection levels and family functions<p>Ergen-ebeveyn ilişkisi geliştirme programının ergenlerin algıladıkları ebeveyn kabul/red düzeylerine ve aile işlevlerine etkisi. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 4338-4355. Retrieved from <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/3898>.
- Erdoğan, M. Y. (2008). Duygusal zekanın bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(23), 62-76.
- Eryılmaz, A. (2010). Aile yapısı ergeni mutlu eder mi?. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(22), 21-30.
- Genceli, M. (1990). Durbin-Watson Testinin irdelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları Dergisi*, (33).
- Gülerce, A. (1996). *Türkiyede ailelerin psikolojik örüntüleri*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1. Basım, İstanbul.
- Hasdemir, A. D. (2007). Ergenlerin ve anne babalarının empatik becerileri ile aile yapılarını değerlendirmeleri üzerine bir araştırma [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=1GrXJwLd72P0vz2CggDixA&no=btW_BZDD2h9jp2v1-wMfC8Q.
- Hoffmann, J. P. (2006). Family Structure, Community Context, and Adolescent Problem Behaviors, *Youth Adolescence*, 35, 867-880.
- Howe, N., Persram, R. J., & Bergeron, C. (2019). Imitation as a learning strategy during sibling teaching. *Journal of Cognition and Development*, 20(4), 466-486. <https://doi.org/10.1080/15248372.2019.1614591>.
- İslamoğlu, A. N. (2018). Ergenlik döneminde bağlanma kavramının anne ve çocuk arasındaki ilişkiye etkilerinin incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi]. <http://acikerisim.gelisim.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11363/1355/541686.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Kandemir, A. (2019). Psikoloji öğrencilerinin psikolojik sağlık, duygusal zekâ ve kişilik özel-

- likleri açısından incelenmesi (Master's thesis, Hasan Kalyoncu Üniversitesi). KANDIR, A., & ALPAN, U. Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(14), 33-38.
- Kapçı, E. G., & Küçük, S. (2006). Ana babaya bağlanma ölçeği: Türk üniversite öğrencilerinde psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(4), 286-295.
- Kararmak, Ö. (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 3(26), 129-142.
- Karakuş, C. (2020). Relationships of child exposure to domestic violence with bullying, silencing the self behaviors, resilience and self-efficacy: Moderating roles of stress coping strategies and friendship quality [Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi]. <http://hdl.handle.net/20.500.12416/4927>.
- Kirişoğlu, Ş. (2016). Genç yetişkinlerin aile yapıları ile benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi (Doctoral dissertation, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Koç, H. E. (2013). Ergen-ebeveyn ilişki geliştirme programının ergenlerin algıladıkları ebeveyn kabul/red düzeylerine ve aile işlevlerine etkisi. [Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=9xPlk7O7OrBFGXm-4F73Rag&no=zctucxXbOUU65mvf k-Big>.
- Küçükahmet, L. (2001). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Nobel Yayın Dağıtım.
- McElhaney, K. B. ve Allen, J. P. (2001). Autonomy and adolescent social functioning: The moderating effect of risk. *Child Development*, 72(1), 220-235.
- Nazlı, S. (2018). *Aile Danışmanlığı*. Anı Yayıncılık.
- Oktan, V., Odacı, H., & Çelik, Ç. B. (2014). Psikolojik doğum sırasının psikolojik sağlamlığın yordanmasındaki rolünün incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 140-152.
- Özdemir, Y., & Çok, F. (2011). Ergenlikte özerklik gelişimi. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 4(36).
- Özerbaş, S. H. D. (2004). Durumlu öğrenmenin duygusal zeka yeterliliklerinin geliştirilmesine etkisi. [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=Kyv2PaX-3g5t2dPOF3zTeA&no=Y-Proj8MRe468h7qHkvsu>.
- Özyürek, A., & Şahin, F. T. (2005). 5 ve 6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.
- Pan, Y., & Jackson, R. T. (2008). Ethnic difference in the relationship between acute inflammation and serum ferritin in US adult males. *Epidemiology and Infection*, 136, 421-431.
- Penick, N. I., & Jepsen, D. A. (1992). Family functioning and adolescent career development. *The Career Development Quarterly*, 40(3), 208-222.
- Petrides, K. V., & Furnham, A. (2001). Trait emotional intelligence: Psychometric investigation with reference to established trait taxonomies. *European Journal of Personality*, 15(6), 425-448.
- Ran, L., Wang, W., Ai, M., Kong, Y., Chen, J., & Kuang, L. (2020). Psychological resilience, depression, anxiety, and somatization symptoms in response to COVID-19: A study of the general population in China at the peak of its epidemic. *Social Science & Medicine*, 262, 113261.
- Santrock, J. W. (2012). *Yaşam Boyu Gelişim: Gelişim Psikolojisi*. Nobel Yayıncılık.
- Semiz, S. (2018). *Erken çocukluk döneminde görülen akran zorbalığının duygusal zekâ ve aile değişkenleri temelinde incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi]. <http://earsiv.kastamonu.edu.tr:8080/http://earsiv.kastamonu.edu.tr:8080/xmlui/handle/123456789/974>.
- Sezen, M. F., & Murat, M. (2018). Ergenlerde akran zorbalığı, internet bağımlılığı ve duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Research*.

- es, 9(16), 160-182.
- Teall, T., Barrera, M., Barr, R., Silva, M., & Greenberg, M. (2013). Psychological resilience in adolescent and young adult survivors of lower extremity bone tumors. *Pediatric Blood & Cancer*, 60(7), 1223-1230.
- Tezel-Sahin, F., & Cevher, F. N. (2007). A general review of family-child relationships at Turkish Society [Türk toplumunda aile-cocuk ilişkilerine genel bir bakis]. Proceedings from ICANAS 38: 38th International Congress of Asian and North African Studies. Ankara, Turkey. Retrieved from <http://www.ayk.gov.tr/wpcontent/uploads/2015/01/TEZ>.
- Tom, A. K., & Ansia, A. (2017). Test anxiety and emotional intelligence among adolescents. *Indian Journal of Positive Psychology*, 8(3), 328-332.
- Turgut, Ö. & Eraslan Çapan, B. (2017). Ergen Psikolojik Sağlamlık Düzeyinin Yordayıcıları: Algılanan Sosyal Destek ve Okul Bağlılığı . Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 0 (44) , 162-183 . DOI: 10.21764/maeuefd.309934.
- Vural, D. E. (2009). Okul öncesi eğitimde aile katımlı sosyal beceri eğitimi. *Education Sciences*, 4(3), 1110-1122.
- Yapıcı, Ş. (2010). Türk toplumunda aile ve eğitim ilişkisi. *Turkish Studies*, 5(4), 1544-1570.
- Yavuzer, H. (2019). *Bedensel zihinsel ve sosyal gelişimiyle çocuğunun ilk 6 yılı*. Remzi Yayıncılık.
- Yavuzer, H. (2019). *Doğum öncesinden ergenlik sonuna çocuk psikolojisi*. Remzi Yayıncılık.
- Zhang, M., Wang, Z., Persram, R. J., Wong, T. K., & Konishi, C. (2021). Perceived social support from family and peers: The association with bullying behaviours. *Journal of Education and Development*, 5(1), 17.
- Zimmerman MA. Resiliency theory: a strengths-based approach to research and practice for adolescent health. *Health Educ Behav*. 2013 Aug;40(4):381-3. doi: 10.1177/1090198113493782. PMID: 23863911; PMCID: PMC3966565.